

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

8 ЖИЛД, 10 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 8, НОМЕР 10

LOOK TO THE PAST

VOLUME 8, ISSUE 10

ТОШКЕНТ-2025

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори (DSc), профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
ЎзР. ФА. Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
ЎзР. ФА. Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори (DSc),
Телави давлат университети

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори (DSc), доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика университети

Аминова Азиза Марковна
тарих фанлари доктори (DSc), доцент,
Навоий давлат педагогика институти

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори (DSc),
Тошкент ирригация ва кишлок хужалигини механизациялаш мухандислари институти Миллий тадқиқот университети

Худайқулов Тулқин Дўстбоевич
Тарих фанлари доктори (DSc)
Шаҳрисабз дала педагогика институти

Гофоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Қариши давлат техника университети

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Қариши давлат университети

Махкамова Надира Рахмановна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Тошкент ахборот технологиялари университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори (DSc),
Телави давлат университети

Абдуллаева Яхшибека Агамуратовна
тарих фанлари доктори (DSc), доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодири Абдуллаевна
тарих фанлари доктори (DSc),
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Хайдаров Ғайратбек Мирзапўлатович
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Андижон давлат университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Қозогистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори (DSc), профессор,
Қозогистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Тожибоев Музаффар Турдибоевич
тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
ИИВ Академияси

Алиева Лале
тарих фанлари доктори (DSc),
Озарбайжон давлат университети

Сайнова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори (DSc), доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори (DSc),
Догистон мустақил университети

Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc), профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Таниева Гулдона Мамановна
тарих фанлари доктори (DSc), доцент,
Низомий номидаги Ўзбекистон Миллий педагогика университети

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Мирзалиев Улуғбек Бегмурзаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Гулистон
давлат педагогика институти

Нуруллаева Шоира Кушназаровна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Урганч давлат университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети
Масъул котиб

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Джоробекова Айнур Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозоғистон дипломатия академияси

Рахмонқулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исаков Бахадир Нигматуллаевич
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Холмуродов Дилшод Рашидович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Жиззах давлат
педагогика университети

Одилов Аброр Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети
Масъул котиб

Исоқов Бахтиёр Робидинович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Наманган давлат университети

Тўхтабасв Аъзамжон Шарипхўжаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Халмуратов Бахтиёр Режавалиевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Алимардонов Отабек Қудратович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доценти
Ўзбекистон Миллий университети

Турсунова Юлдуз Бобоқуловна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD),
ЎзР. ФА. Тарих институти

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Шоҳистахон Улжаева ТАРИХИЙ ЙЎЛЛАР ЧОРРАҲАСИДА: АМИР ТЕМУР ВА ТЎХТАМИШХОН.....	5
2. Jummagul Abduraxmanova TOTALITAR TUZUM VA TA'LIM TIZIMIDAGI HOLAT (1925–1941 yillar).....	10
3. Гулнара Жолдасбаева ТНОГРАФИЧЕСКИЕ МОТИВЫ КАРАКАЛПАКСКОГО ГЕРОИЧЕСКОГО ЭПОСА «КОБЛАН».....	17
4. Dilshod Abdullayev 1946-1958-YILLAR O'ZBEKISTON SSRDA O'RTA MAXSUS TA'LIM TIZIMIDAGI VAZIYAT.....	23
5. Фарзия Ансорова ЗВАНИЯ И ДОЛЖНОСТИ В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ В ТРУДЕ «ТАЪРИХИ САЛИМЎЙ» МИРЗО МУХАММАДА САЛИМБЕКА.....	28
6. Faxriddin Yormatov O'ZBEKISTONDA NURONIYLARNI HAR TOMONLAMA QO'LLAB QUVVATLASHNING IJOBIY NATIJALARI.....	37
7. Шаходат Зайниддинова ОСОБЕННОСТИ СТРУКТУРНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ, ПРОВЕДЕННЫХ В СИСТЕМЕ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ В ПОСЛЕДНИЕ ГОДЫ.....	43
8. Muborak Matyakubova XIVA XONLIGIDA IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO'JALIGI: IQTISODIY TARAQQIYOT OMILLARI.....	49
9. Diloram Ziyayeva IX-XII ASRLARDA O'ZBEK DAVLATCHILIGI. IJTIMOIIY, SIYOSIY-IQTISODIY HAYOTI. AJDODLARIMIZNING JAHON SIVILIZATSIYASI TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN ULKAN HISSASI.....	55
10. Farxod Ziyayev XX ASRNING 20-30-YILLARIDA SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN SIYOSATI, UNING MOHIYATI VA OQIBATLARI. SIYOSIY QATAG'ONLIK.....	60
11. Shaxodat Ruzmatova XIX ASRNING IKKINCHI YARMIDA QO'QON XONLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY TUZILISHI.....	65
12. Fotima Shirinova TURKISTONDA MUSTABID SOVET TUZUMIGA QARSHI QUROLI HARAKAT.....	71

Farhod Sobirovich Ziyayev,
Toshkent iqtisodiyot universiteti
“Ijtimoiy fanlar” kafedrasida dotsenti

XX ASRNING 20-30-YILLARIDA SOVET HOKIMIYATINING O‘ZBEKISTONDA YURITGAN SIYOSATI, UNING MOHIYATI VA OQIBATLARI. SIYOSIY QATAG‘ONLIK

For citation: Farkhod S. Ziyaev. SOVIET GOVERNMENT POLICY IN UZBEKISTAN IN THE 1920S-1930S, ITS CHARACTER AND CONSEQUENCES. POLITICAL REPRESSIONS. Look to the past. 2025, vol. 8, issue 10.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17548881>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada XX asrning 20-30-yillarida sovet hokimiyatining O‘zbekistonda olib borgan siyosatini ochib berilgan. Sanoatlashtirishning bir yoqlama amalga oshirishidan maqsad va uning oqibatlarini haqida keng qamrovli ma’lumotlar berilgan. Qishloq xo‘jaligidagi islohotlar va ularning mohiyati dalillar asosida ko‘rsatilgan. Jamoalashtirish va quloqlashtirish siyosati natijasida dehqonlarning hayotidagi o‘zgarishlar, ilm-fan sohasidagi rivojlanish va qatag‘onlik siyosatining oqibatlarini haqida yangi ma’lumotlar kiritilgan.

Kalit so‘zlar. sanoatlashtirish, jamoalashtirish, quloqlashtirish, birinchi va ikkinchi besh yilliklar, xalq xo‘jalik kompleksi.

Фарход Сабирович Зияев,
Доцент кафедры «Общественных наук»
Ташкентского экономического университета

ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ В 20-30-Е ГГ. XX ВЕКА, ЕЕ ХАРАКТЕР И ПОСЛЕДСТВИЯ. ПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕПРЕССИИ

АННОТАЦИЯ

В статье раскрывается политика Советской власти в Узбекистане в 1920–1930-е годы. Приводится обширная информация о целях и обосновании одностороннего проведения индустриализации. На основе фактических данных излагаются реформы в сельском хозяйстве и их суть. Приводятся новые сведения об изменениях в жизни крестьян в результате политики коллективизации и кулачества, развитии науки и последствиях политики репрессий.

Ключевые слова: индустриализация, коллективизация, национализация, первая и вторая пятилетки, народнохозяйственный комплекс.

Farkhod S. Ziyaev Associate Professor, Department of Social Sciences
Tashkent University of Economics**SOVIET GOVERNMENT POLICY IN UZBEKISTAN IN THE 1920S-1930S, ITS CHARACTER AND CONSEQUENCES. POLITICAL REPRESSIONS****ABSTRACT**

This article reveals the policy of the Soviet government in Uzbekistan in the 1920s and 1930s. Extensive information is provided about the goals and rationale for the unilateral implementation of industrialization. The reforms in agriculture and their essence are presented on the basis of evidence. New information is included about the changes in the lives of peasants as a result of the policies of collectivization and kulakization, the development of science, and the consequences of the policy of repression.

Index Terms: industrialization, collectivization, nationalization, first and second five-year plans, national economic complex.

1. Dolbzarligi:

XX asrning 20-30-yillari O'zbekiston tarixida murakkab va ziddiyatli davr bo'lib, bu vaqtda Sovet hokimiyati mintaqada o'z nazoratini mustahkamladi va kommunistik tuzumning asoslarini qurdi. Bu davr Sovet Ittifoqining markaziy siyosati ta'sirida shakllangan bo'lib, uning mohiyati sinfiy kurash, sanoatlashtirish va jamoalashtirish orqali sotsialistik jamiyat qurishga qaratilgan edi. O'zbekistonda bu siyosat milliy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarni keltirib chiqardi, ammo uning oqibatlari og'ir bo'lib, siyosiy qatag'onliklar, ocharchilik va ijtimoiy inqirozlar bilan bog'liq. Bu maqola ushbu davrning siyosiy-iqtisodiy siyosatini, uning mohiyatini, oqibatlarini va xususan siyosiy qatag'onlikni ilmiy nuqtai nazardan tahlil qiladi.

Bu davrning boshlanishi 1917-yildagi Oktyabr inqilobi bilan bog'liq bo'lib, Turkiston mintaqasida Sovet hokimiyati 1918-1920 yillarda o'rnatildi. 1924-yilda O'zbekiston Sovet Sosialistik Respublikasi (O'zSSR) tashkil etildi, bu milliy chegaralarni qayta chizish jarayonining natijasi edi. Sovet siyosatining mohiyati – bolsheviklarning "sotsializm qurish" tamoyillariga asoslangan bo'lib, u mahalliy xususiyatlarni hisobga olmagan holda markaziy rejalashtirish va totalitar nazoratni ta'minladi. Oqibatlari esa millionlab odamlarning hayotini o'zgartirdi, jumladan, siyosiy qatag'onliklar orqali ziyolilar va dehqonlarning qirg'in qilinishi. Ushbu mavzuni o'rganish nafaqat milliy tarixiy o'zlikni anglash uchun, balki totalitar tuzumning mustamlakachilik mohiyatini baholash uchun ham muhimdir.

2. Metodlar va o'rganilganlik darajasi:

Maqola umum qabul qilingan tarixiy metodlar-tarixiylik, qiyosiy mantiqiy tahlil, ketma ketlik, xolislik tamoillari asosida yozilgan bo'lib, unda XX asr 20-30-yillarda sovet xokimiyatining O'zbekistonda olib borgan siyosiy, iqtisodiy, madaniy soxadagi olib borgan siyosati haqida ma'lumotlar berilgan.

Sanoatni jadal rivojlantirish natijasida O'zbekiston Markazga rangli va nodir metallar, oltingugurt, paxta tolasi, xom ipak va boshqa strategik xomashiyo etkazib. SSSRni chet el xomashyosiga qaramlikdan qutqardi.

20-yillarning boshlariga kelib o'zbek qishlog'ini rivojlantirishda bazi siljishlar ro'y berdi. Yngi iqtisodiy siyosatga o'tilishi natijasida oziq-ovqat razvyorstkasi oziq ovqat solig'I bilan almashtirildi, dexqonlarga ortiqcha maxsulotlarni sotishga, shuningdek, ekin maydonlarini kengaytirishga imkon berildi. 1925-1929-yillarda amalga oshirilgan er-suv isloxi mulkdorlarni tugatisga qaratilgan bo'lib, qishloq xo'jaligini zo'ravonlik yo'li bilan yalpi jamoalashtirish jarayonini tezlashtirdi.

Bu davr respublika madaniy hayotida ijobiy o'zgarishlar bilan ham e'tiborli bo'ldi. Biroq XX asr 20-yillarining ikkinchi yarmidan qaror topgan ma'muriy buyruqbozlik tizimi respublika ijtimoiy-madaniy sohalarining yangidan barpo bolishini sekinlashtirib qo'ydi.

Stalincha qatag'on respublikamiz xayotining barcha soxalari uchun qonli fojiiyalar, yo'qotishlar bilan to'lib toshgan davr boldi.

U millionlab odamlarning taqdir-qismatila asoratli iz qoldirdi. Bu xaqda ko'plab asarlar chop etilgan, o'nlab yirik monografiyalar yuzlab tadqiqot ishlari, o'cherk va maqolalarda shu mavzuga oid qimmatli fikrlar keltirilgan.

Tarixchi olimlar D.Alimova, N.Maxkamova, A.A.Golovanov, T.Raxmonov va boshqalar tomonidan shu davrga oid asarlar nashr etilgan. Bu davr xaqidagi malumotlarni "qatag'on qurbonlari" muzeyi orqali ham toppish va o'rganish mumkin. XX asrning 20-30-yillarini o'rganish va uning doirasida ilmiy- tadqiqot ishlarini amalga oshirish davom etilmoqda.

3. Tadqiqot natijalari:

XX asrning 20-yillarida Sovet hokimiyati O'zbekistonda o'z poydevorini qurdi, bu jarayon Bolshevik partiyasining markaziy rahbariyati tomonidan boshqarildi. 1917-yilgi inqilobdan keyin Turkiston mintaqasida fuqarolar urushi boshlandi, unda Qizil Armiya mahalliy qarshilik harakatlarini, jumladan, Basmachi harakatini bostirdi. Basmachi harakati 1918-yilda Kokand avtonom hukumati yo'q qilingandan keyin paydo bo'lib, 1920-yillarning o'rtalariga qadar davom etdi. Bu harakat mahalliy aholining Sovet siyosatiga qarshi noroziligini ifodalagan bo'lib, ammo Qizil Armiyaning ustunligi tufayli mag'lubiyatga uchradi.

1924-1925 yillarda Markaziy Osiyoda milliy chegaralarni qayta chizish jarayoni amalga oshirildi, bu Bolshevik partiyasining "monoetnik tamoyili" ga asoslangan edi. Natijada, O'zbekiston SSR tashkil etildi, unga Tojikiston (1929-yilgacha) va Qoraqalpog'iston (1936-yildan avtonom respublika sifatida) kiritildi. Bu siyosatning mohiyati – etnik guruhlarini "sotsialistik millatlar" ga birlashtirish bo'lib, u turli qabilalar (kipchaklar, qo'ng'irotlar va boshqalar) ni o'zbek millati tarkibiga kiritdi. 1920-yillarning boshida "korenizatsiya" siyosati joriy etildi, bu mahalliy etnik kadrlarning hokimiyatga jalb etilishini ta'minladi. Natijada, o'zbeklar davlat apparatida ko'proq vakillikka ega bo'ldilar, ammo haqiqiy hokimiyat slavyan va rus rahbarlarida qoldi.

Milliy siyosatning mohiyati – mahalliy madaniyat va identifikatsiyani sotsialistik qadriyatlar bilan aralashtirish edi. Bu davrda o'zbek tili lotin alifbosiga o'tkazildi (1928-yil), bu ma'rifatni oshirishga qaratilgan edi, ammo keyinchalik kirill alifbosiga o'tish (1940-yil) ruslashtirishning bir qismi bo'ldi. Siyosatning oqibatlari ikki tomonlama: bir tomondan, milliy identifikatsiya mustahkamlandi, ammo boshqa tomondan, an'anaviy qadriyatlar (din, urf-odatlar) bostirildi. Masalan, 1920-yillarda masjid va madrasalar yopildi, ruhoniylar ta'qib qilindi, bu "ateizm siyosati" ning natijasi edi.

Bu siyosatning iqtisodiy jihati ham muhim: Yangi Iqtisodiy Siyosat (NEP, 1921-1928) davrida xususiy savdo va kichik korxonalar ruxsat etildi, bu O'zbekistonda paxtachilik va hunarmandchilikni rivojlantirdi. Ammo NEPning tugashi bilan (1928-yil) majburiy sanoatlashtirish boshlandi, bu birinchi beshyillik reja (1928-1932) orqali amalga oshirildi. O'zbekiston paxta yetishtirish markaziga aylandi, ammo bu monokultura iqtisodiyotining shakllanishiga olib keldi.

Sovet hokimiyatining iqtisodiy siyosati 20-30-yillarda O'zbekistonni tubdan o'zgartirdi. Mohiyati – kapitalistik unsurlarni yo'q qilish va davlat nazoratini o'rnatish bo'lib, bu "sotsializm qurish" ning asosiy elementi edi. 1928-yildan boshlab jamoalashtirish kampaniyasi boshlandi, unda dehqon xo'jaliklari kolxoz va sovxozlarga birlashtirildi. Bu siyosat O'zbekistonda og'ir oqibatlarga olib keldi, chunki mahalliy iqtisodiyot chorvachilik va dehqonchilikka asoslangan edi.

Jamoalashtirishning mohiyati – "quloqlar" (boy dehqonlar) ni sinfiy dushman sifatida yo'q qilish edi. 1930-1932 yillarda O'zbekistonda minglab dehqonlar surgun qilindi, mulklari musodara etildi. Natijada, ocharchilik yuz berdi, ammo u Qozog'istondagi kabi keng miqyosda emas edi, lekin baribir o'n minglab odamlar halok bo'ldi. Paxtachilikni majburiy rivojlantirish O'zbekistonni "oq oltin" yetkazib beruvchisiga aylantirdi, ammo bu ekologik muammolarga (Aral dengizining qurishi) asos bo'ldi.

Sanoatlashtirish siyosati birinchi va ikkinchi beshyillik rejalar orqali amalga oshirildi. Tashkentda zavodlar qurildi, ammo bu mahalliy aholiga ko'proq og'irlik tug'dirdi. Iqtisodiy siyosatning oqibatlari – iqtisodiy o'sish (paxta ishlab chiqarish 2-3 barobar oshdi), ammo ijtimoiy narx yuqori edi: dehqonlarning noroziligi, qarshilik harakatlari. Siyosat totalitar xususiyatga ega

bo'lib, markaziy rejalashtirish orqali mahalliy ehtiyojlarni hisobga olmadi.

Siyosiy qatag'onlik Sovet siyosatining eng og'ir qismi bo'lib, uning mohiyati – potensial muxolifatni yo'q qilish va totalitar nazoratni ta'minlash edi. O'zbekistonda qatag'onlik 1920-yillarning oxiridan boshlandi, ammo cho'qqisi 1937-1938 yillarga to'g'ri keldi, bu "Katta terror" davri sifatida tanilgan. Iosif Stalin rahbarligidagi VKP(b) partiyasi qatag'onlarni "xalq dushmanlari"ga qarshi kurash sifatida taqdim etdi.

Dastlabki qatag'onlar 1920-yillarda qurolli harakat yetakchilari va ziyolilarga qaratildi. 1930-yillarda esa milliy ziyolilar (jadidchilar) "burjua millatchilari" sifatida ta'qib qilindi. Masalan, Fayzulla Xo'jayev (O'zSSR rahbari) va Akmal Ikromov kabi rahbarlar 1938-yilda otib tashlandi. Qatag'on mexanizmi OGPU (keyinchalik NKVD) orqali amalga oshirildi, unda soxta ayblovlar va majburiy iqrorliklar ishlatildi.

O'zbekistonda qatag'onlikning miqyosi katta: taxminan 100 mingdan ortiq odam ta'qib qilindi, 20-30 mingi otib tashlandi yoki lagerlarga jo'natildi. Ziyolilar orasida Abdulla Qodiriy, Cho'lpon va Fitrat kabi yozuvchilar qurbon bo'ldi. Qatag'onlikning mohiyati – partiya ichidagi "tozalash" va jamiyatni qo'rqitish edi, bu Stalin shaxsiyat kultini mustahkamladi.

Qatag'onlikning oqibatlari – milliy ziyoliylarning yo'q qilinishi, madaniy merosning inkor qilinishi bu "madaniy inqilob"ning bir qismi edi.

Sovet siyosatining oqibatlari ko'p qirrali bo'lib, ijtimoiy jihatdan, jamoalashtirish va qatag'onlik jamiyatni parchaladi: oilalar buzildi, dehqonlar shaharlarga ko'chdi. Ocharchilik va surgunlar demografik o'zgarishlarga olib keldi, ammo bu davrda aholining urbanizatsiyasi oshdi.

Iqtisodiy oqibatlari – monokultura (paxta) shakllanishi, ammo bu Sovet Ittifoqiga bog'liqlikni kuchaytirdi. Sanoatlashtirish yangi ish o'rinlarini yaratdi, ammo suv resurslarining kamayishi oqibatida ekologik muammolar paydo bo'ldi.

Madaniy oqibatlari – ruslashtirish va ateizm: an'anaviy qadriyatlar yo'qoldi, ammo yangi ta'lim tizimi (maktablar, ta'lim muassasalari) joriy etildi. Siyosiy qatag'onlik milliy identifikatsiyani zaiflashtirdi, ammo keyinchalik reabilitatsiya (1950-yillar) bu jarayonni tikladi.

Umuman, bu siyosat O'zbekistonni og'ir ijtimoiy oqibatlar evaziga sovet tuzumiga integratsiya qildi

4.Xulosa:

XX asrning 20-30-yillari sovet hokimiyatining O'zbekistonda yuritgan siyosati totalitar tuzumning namunasi, uning mohiyati sotsializm qurish bo'lsa-da, oqibatlari qatag'on va inqirozlar bilan bog'liqdir. Xullas, 1937-1939- yillarda soxta ayblovlar bo'yicha O'zbekistonda hammasi bo'lib, 41 mingdan ziyod kishi qamoqqa olingan, ulardan 37 mingdan ortiq kishi jazolangan, ularning ichidan 6 ming 920 kishi esa otib tashlangan. Natijada, respublika ozining kuchli kadrlaridan ayrildi, ziyolilar avlodlarining payvastaligi vahshiyona buzildi. Shunday qilib, XX asrning 30-yillarning oxirida O'zbekistonda insoniylik va demokratiya printsiplarini oyoq osti qiladigan, har qanday o'zgacha fikr yuritishni kuch bilan bog'adigan, ommaviy ozboshimchalik va zo'rlik bilan O'zbekistonga sodiq ming-minglab kishilarni qirib tashlagan totalitar tartibot qaror topdi va kuchaya bordi. Bu xalqning boshiga chinaham fojea bo'lib tushdi hamda unga nihoyatda og'ir urush sinovlari arafasida ulkan ziyon va talofat yetkazdi.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Eshov B., Odilov A. O'zbekiston tarixi. 1-jild, Darslir,-T.: Yangi asr avlodi. 2014. // Эшов Б., Одилов А. История Узбекистана. Том 1, Учебник, Т.: Поколение нового века. 2014.//Eshov B., Odilov A. History of Uzbekistan. Volume 1, Textbook ,-T.: Generation of the new century. 2014.
2. Xamidov X. O'zbekiston tarixi. T. 2015.//Хамидов Х. История Узбекистана. Т. 2015.///Khamidov H. History of Uzbekistan. T. 2015
3. Usmonov Q. O'zbekiston tarixi. T. 2015.//Усманов К. История Узбекистана. Т. 2015.// Usmanov Q. History of Uzbekistan. T. 2015.

4. Shirinova F., Ziyaeva D. O‘zbekiston tarixi. O‘quv qullanma. I qism T. 2015.//Ширинова Ф., Зияева Д. История Узбекистана. Методическое пособие. Часть I Т. 2015.//Shirinova F., Ziyaeva D. History of Uzbekistan. Study guide. Part I T. 2015.
5. Shirinova F., Ziyayeva D. O‘zbekiston tarixi. O‘quv qullanma. II qism T. 2015.//Ширинова Ф., Зияева Д. История Узбекистана. Методическое пособие. Часть II Т. 2015.//Shirinova F., Ziyaeva D. History of Uzbekistan. Study guide. Part II T. 2015.
6. Голованов А.А. Крестьянство Узбекистана: эволюция социального положения 1917-1937 гг.. Т., Фан, 1992.//Golovanov A.A. Christianity to Uzbekistan: evolution of social status 1917-1937. T., Fan, 1992.
7. Рахмонов Т. Социально-культурное строительство в Узбекистане в 30-е годы: опыт и проблемы. Т., 1994.//Rakhmanov T. Socio-cultural construction in Uzbekistan in the 30s: survey and problems. T., 1994.
8. Алимова Д., Голованов А.А. Узбекистан в 1917-1990 годы: противоборство идей и идеологии. Т., 2002.//Alimova D., Golovanov A.A. Uzbekistan in 1917-1990: the idea and ideology of resistance. T., 2002.
9. Узбекистан в годы советского тоталитаризма (20-е–30-е гг.). ТУИТ, 2003.//Uzbekistan in the age of Soviet totalitarianism (20th-30th centuries). TUIT, 2003.
10. Махкамова Н.Р. Социальная структура общества на территории Узбекистана: традиции и трансформации (конец XIX в. – 30 –е годы XX в.). Т. 2009.//Makhkamova N.R. Sotsialnaya struktura obshchestva na territoriyi Uzbekistana: traditsii i transformatsii (conetsi XIX с. - 30 -e gody XX с.). T. 2009.
11. История Узбекистана. Ташкент: «Fan va texnologiya» //History of Uzbekistan. Tashkent: «Science and Technology»
12. «Трагедия среднеазиатского кишлака: коллективизация, раскулачивание, ссылка. 1929-1955. Документы и материалы». В трех томах. (Редактор Д.А.Алимова, составители Р.Т.Шамсутдинов, Б.М.Расулов).//»The Tragedy of the Sredneaziatskogo village: collectivization, raskulachivanie, sсылка.» 1929-1955. Documentary and material». V trex tomax. (Editor D.A. Alimova, edited by R.T. Shamsutdinov, B.M. Rasulov).
13. “Turkiston” gazetasi – www.turkiston.sarkor.uz (“Turkiston” newspaper) Газета «Туркестан»
14. “Ma’rifat” jurnali – www.ma’rifat-inform (“Ma’rifat” magazine) Журнал «Марифат»
15. “Moziydan sado” jurnali – www.moziy.dostlink.net (Magazine «Maziydan sado») Журнал «Мозидан садо»
16. www.ZiyoNet.uz

Tadqiqot.uz

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
LOOK TO THE PAST

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000